

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

ZAHARIA ZAHAROU, arhimandrit

**Adu-ți aminte de dragostea cea dintâi : (Apocalipsa 2, 4-5) :
cele trei perioade ale vieții duhovnicești în teologia**

Părintelui Sofronie / Arhimandrit Zaharia Zaharou ;

trad.: Monahia Porfîria. - Iași : Doxologia, 2015

Index

ISBN 978-606-666-447-9

I. Monahia Porfîria (trad.)

281.9

© 2015 World copyright of Archimandrite Zacharias (Zacharou's) text

« REMEMBER THY FIRST LOVE (cf. Rev. 2: 4-5)

The three stages of the spiritual life in the theology of Elder Sophrony»,

Essex, Great Britain (2010)

[ISBN 978-1-874679-73-8]

STAVROPEGIC MONASTERY OF ST JOHN THE BAPTIST, ESSEX, G.B.

No translations to be made from the original or translations of the original
without written permission from the Monastery.

© 2015 of the present edition

Doxologia Publishing House, Str. Cuza Vodă nr. 51, Iași, Romania

© 2015 of this translation

STAVROPEGIC MONASTERY OF ST JOHN THE BAPTIST

TOLLESHUNT KNIGHTS, by MALDON

ESSEX, CM9 8EZ G.B.

© DOXOLOGIA, 2015

ISBN: 978-606-666-447-9

Arhimandrit Zaharia Zaharou

Adu-ți aminte

de dragostea cea dintâi

(Apocalipsa 2, 4-5)

Cele trei perioade ale vieții duhovnicești

în teologia Părintelui Sofronie

Traducere din limba engleză de

Monahia Porfîria

Tipărită cu binecuvântarea

Înaltpreasfințitului

TEOFAN

Mitropolitul Moldovei și Bucovinei

DOXOLOGIA

Iași, 2015

Nota traducătorului:

În traducerea în limba română a cărții *Adu-ți aminte de dragostea cea dintâi* am ținut seama și de modificările și îmbunătățirile care au survenit în traducerea în limba greacă a cărții Părintelui Zaharia, apărută la Editura Mănăstirii Sfântul Ioan Botezătorul în 2012. Ca referință pentru citatele din Sfânta Scriptură am folosit în general Biblia publicată de EIBMBOR, ediția 2005. Ori de câte ori am apelat la o altă variantă de traducere, am menționat acest lucru în notele de subsol.

Cuprins

Notă asupra ediției	7
Prefață (la ediția în limba engleză)	9
INTRODUCERE	
<i>Dreptul din credință va fi viu (Evr. 10, 38)</i>	11
1. Din credință spre credință	13
2. Cele trei perioade ale vieții duhovnicești	35
3. După cutremur, Duhul Adevărului	47
PRIMA PERIOADĂ	
<i>El ne-a iubit cel dintâi (I In 4, 19)</i>	63
4. Tânjind a-L vedea pe Domnul	65
5. Mai mari decât acestea vom vedea	82
6. Cunoașterea darului lui Dumnezeu	96
7. Omul încheie un legământ cu Dumnezeu	107
A DOUA PERIOADĂ	
<i>I. Dumnezeuul slavei a tunat (Ps. 28, 3)</i>	131
8. Omul își vine întru sine	133
9. Chemarea de a birui moartea	150
a) Certarea plină de milostivire a Domnului	150
b) Deznădejdea harică și lupta ziditoare cu patimile	183
c) Stând înaintea lui Dumnezeu cu proorocească cunoaștere de sine	208
10. Lepădarea de sine a Maicii Domnului	229
<i>II. Să nu primiți în zadar harul lui Dumnezeu (II Cor. 6, 1)</i>	235
11. În schimbul vieții noastre pământești - viața veșnică a lui Dumnezeu	237
12. Aflarea adâncului inimii	266
13. Limba lui Dumnezeu	282

14. A trăi cu un singur gând	293
15. Lupta cu ispitele	302
16. Râvna pentru casa lui Dumnezeu	308
17. Mulțumind Domnului pentru toate	325

A TREIA PERIOADĂ

<i>Eu astăzi Te-am născut (Ps. 2, 7)</i>	351
--	-----

18. Biruința lui Hristos asupra morții - moștenirea omului	353
19. Cunoașterea tainei căilor mântuirii	358
20. Nașterea din nou în Duh	365
21. Criteriul care nu dă greș niciodată	370
22. Smerenia harică	389

Indice de termeni scripturistici	403
--	-----

Notă asupra ediției

Cartea de față este o incursiune în teologia Părintelui Sofronie despre cele trei perioade ale vieții duhovnicești, scrisă de unul din cei mai apropiați ucenici ai săi, Arhimandritul Zaharia Zaharou, care a avut privilegiul și binecuvântarea de a viețui mulți ani alături de fericitul Stareț și de a fi părtaș direct învățaturii acestuia, atât celei scrise, cât mai ales celei transmise prin viu-grai. Multe din temele duhovnicești despre care a învățat Părintele Sofronie nu au fost formulate în scris, ele fiind scoase la iveală de către Părintele Zaharia, pentru a întregi opera neprețuită a Starețului. Una dintre aceste teme, cea privitoare la cele trei perioade ale vieții duhovnicești, este oferită acum cititorului împreună cu explicații și lămuriri folositoare. De-a lungul cărții, cititorul se întâlnește cu învățătura Părintelui Sofronie, atât prin citatele care fac trimitere la scrierile sale, cât și prin bogatele exemple din învățătura sa orală.

Câteva cuvinte despre alcătuirea cărții. Ea se deschide printr-o parte introductivă, în care sunt schițate câteva adevăruri fundamentale ale vieții duhovnicești; urmează apoi descrierea primei perioade, în care omul încheie un legământ al dragostei cu Dumnezeu. Dăruindu-se pe sine cu totul Domnului, el trăiește acum o perioadă plină har, bucurându-se de mari binecuvântări de la Dumnezeu. O mare parte a cărții este închinată celei de-a doua perioade, care este un răstimp de părăsire și de uscăciune duhovnicească, când harul dumnezeiesc se retrage, iar credinciosul trebuie să înfrunte nenumărate ispite și încercări, pentru a-L încredința pe Dumnezeu că este al Lui și a recâștiga harul mântuirii. Aici principala preocupare a autorului este să arate

Zaharia înfățișează viața duhovnicească în trei etape sau perioade distincte. Prima perioadă este cercetarea Duhului Sfânt, care îi însoțește pe om să încheie un legământ cu Dumnezeu. A doua perioadă constă într-o nevoie îndelungată și strălucitoare, după ce Domnul, în preînțelegerea Lui, prinde și-a retras harul de la noi. Acesta este răstăpăl în care ne învâpăm cîile Domnului prin lucrarea Duhului Sfânt și cunoaștem cu înțelegere adevărul despre noi înșine! În ultima perioadă, după ce am trecut în chip curajos prin toate aceste perioade, ne învâpăm în

Episcopul de la Varna
Episcopul de la Sofia
Episcopul de la Plovdiv
Episcopul de la Burgas
Episcopul de la Varna
Episcopul de la Sofia
Episcopul de la Plovdiv
Episcopul de la Burgas

Episcopul de la Varna
Episcopul de la Sofia
Episcopul de la Plovdiv
Episcopul de la Burgas

Din credință spre credință

Dacă dorim cu adevărat să fim făptură nouă, mădulare ale Bisericii lui Hristos, avem nevoie de darul credinței, cel mai însemnat dintre multele daruri pe care Duhul Sfânt le revarsă asupra Trupului lui Hristos. Acest dar ne va uni cu Trupul cel plin de slavă al Bisericii, al cărui Cap este Domnul Însuși. Prin credință vom pătrunde în comuniunea harului, care este adevărata fire a Bisericii, și vom gusta din belșugul de viață dumnezeiască ce izvorăște din Capul acestui Trup și curge prin mădularele lui. În acest chip ne împărtășim și noi, mădularele slabe și neputincioase ale Trupului lui Hristos, din darurile mădularelor puternice, care sunt sfinții lui Dumnezeu ce sălășluiesc în cer și pe pământ.

Astfel dobândim putere, biruim păcatul și ne îmbogățim, cu toate că suntem săraci; suntem reînnoiți duhovnicește și, la rândul nostru, devenim vase de cinste înaintea lui Dumnezeu. Dar dacă trăim cu nepăsare în Biserica lui Hristos, nu vom izbuti să fim în armonie cu viața acestui Trup, nici nu vom cinsti cum se cuvine darul pe care îl ascunde el, adică Duhul Sfânt, și vom deveni povară pentru toate celelalte mădulare, pentru frații noștri în Hristos. De aceea este atât de important să dobândim darul credinței și să-l lucrăm întru cunoștință, pentru ca la plinirea vremii acesta să aducă roade care să susțină atât viața noastră, cât și pe cea a semenilor noștri.

De bună seamă, la început credința noastră nu are maturitatea necesară, ea trebuie să crească și să sporească

în lăuntru nostru. Această credință de început este însă de mare însemnătate, fiindcă întoarce întreaga ființă a omului spre Făcătorul său și îi îndreaptă duhul către Dumnezeu cel veșnic. Urmează apoi treapta de mijloc a credinței, în care omul nădăjduiește în Dumnezeu chiar și atunci când totul pare lipsit de orice nădejde. Cu timpul, credința sporește și se întărește tot mai mult, până ce atinge măsura desăvârșită a credinței sfinților, când așezarea sufletului nu mai poate fi clătinată de nimic și omul începe să trăiască din cercare cuvintele Apostolului: „Căci vouă vi s-a dăruit, pentru Hristos, nu numai să credeți în El, ci și să pătimiți pentru El.”¹

Credința noastră nu este însă numai un fapt lăuntric, ci oglindește întotdeauna vremurile în care trăim ca și creștini. Părinții veacului al patrulea – perioadă de mare însuflare și înflorire duhovnicească a Bisericii – au arătat în repetate rânduri că în vremurile din urmă creștinii nu vor mai putea purta asprimea nevoiței ascetice, nici săvârși faptele dumnezeiești ale părinților din vechime. Ei au adăugat însă că cei ce vor izbuti numai să păstreze credința vor primi mai multă slavă în ceruri decât părinții care făceau minuni și înviau pe cei morți. Așadar, privilegiul epocii noastre este acela de a păstra plinătatea credinței, iar aceasta presupune o măsură a harului mai mare decât aceea a părinților care înviau morții. Același lucru îl exprimă și cuvintele Domnului: „Dar Fiul Omului, când va veni, va găsi, oare, credință pe pământ?”² Cu adevărat, mare și minunat lucru va fi dacă oamenii vor izbuti să păstreze credința până la a Doua Venire a lui Hristos! Neîndoielnic, Dumnezeu ne va judeca ținând seama de generația noastră, de vremurile în care trăim. Părintele Sofronie spunea că fiecare om este o mică frunză în uriașul copac al omenirii, iar viața lui nu poate fi despărțită de viața semenilor săi. Prin urmare, dacă vremea

noastră se caracterizează prin căderea de la credința Părinților noștri, atunci faptul că reușim să păstrăm această credință, în ciuda apostaziei generale care ne înconjoară, este un lucru de mare cinste înaintea lui Dumnezeu.

Trebuie însă să fim hotărâți: fie trăim potrivit credinței noastre, fie murim. Cartea Apocalipsei ne reamintește că nu ne este îngăduit a ne amăgi cu falsa siguranță oferită de așa-zisa „stare de mijloc” – a nu fi nici rece, nici fierbinte.³ În zilele noastre asistăm la o creștere dinamică a răului care ne înghite pe toți în valul mereu crescând al fărădelegii. Ca și creștini, se cuvine însă să ne angajăm într-o altă creștere dinamică, o mișcare în direcție opusă, menită să ne apropie, iar nu să ne îndepărteze de Dumnezeu, astfel încât până și răul să ne fie un imbold spre săvârșirea binelui. Având darul deosebirii și cunoscând taina căii mântuirii pentru fiecare persoană în parte, Părintele Sofronie știa cum să-i ajute pe cei care îi cereau sfatul în necazuri și în suferințe. El era încredințat că până și cele mai tragice împrejurări ne pot aduce folos duhovnicesc, însă răspunderea pentru calea pe care o alegem este în întregime a noastră: fie ne complacem într-o stare de lăncezeală duhovnicească, fie ne angajăm în creșterea dinamică a vieții în Dumnezeu.

Urmările duhovnicești ale acestei alegeri sunt descrise în Cartea Apocalipsei: „Cine e nedrept, să nedreptățească înainte. Cine e spurcat, să se spurce încă. Cine este drept, să facă dreptate mai departe. Cine este sfânt, să se sfințească încă.”⁴ Iar atunci când vorbește despre taina Împărăției cerurilor în pilda talanților, Domnul le spune celor ce au izbutit să înmulțească talanții încredințați lor: „Bine, slugă bună și credincioasă, peste puține ai fost credincioasă, peste multe te voi pune.”⁵ Cu alte cuvinte, creștinul nu este numai ucenic al Crucii, ci și al binecuvântării Împărăției lui Dumnezeu,

³ Cf. Apoc. 3, 16.

⁴ Apoc. 22, 11.

⁵ Mt. 25, 21.

¹ Filip. 1, 29.

² Lc. 18, 8.

căci urmând calea Crucii el se face ucenic al vieții binecuvântate ce izvorăște din Crucea și din Învierea Domnului. Prin urmare, dacă dorim să auzim și noi în Ziua de Apoi cuvintele lui Hristos: „Bine, slugă bună și credincioasă...”, trebuie să dobândim acea credință neștrămutată care este atât de bineplăcută Domnului.

Totuși, credința poate lua și forme greșite. De pildă, mulți oameni se mulțumesc să mărturisească o credință vagă și, în esență, absurdă. Ei pretind că este suficient să credem că Dumnezeu există și că nu este nevoie să mergem la biserică. Dar Sfântul Apostol Iacov ne spune că până și demonii au o astfel de credință: „Tu crezi că unul este Dumnezeu? Bine faci; dar și demonii cred și se cutremură.”⁶ Există, așadar, o credință demonică ce nu duce la mântuire, pentru că este lipsită de dragoste. Este o credință goală, rece, rațională, moartă. Noi însă râvnim la credința cea mântuitoare, care potrivit Sfântului Apostol Pavel „este lucrătoare prin iubire”⁷ și ne angajează într-o legătură vie și de-viață-dătătoare cu Dumnezeu.

Pe de altă parte, unii psihologi afirmă că năzuința noastră spre credință nu este decât un simptom, un rezultat al fricii. Frica este, potrivit lor, starea psihologică premergătoare credinței, iar încercările noastre de a combate și de a birui această frică nu sunt altceva decât iluzii pe care le numim credință. Noi însă afirmăm contrariul: frica izvorăște din credință. Credința este condiția premergătoare care dă naștere unei frici sănătoase și mântuitoare – frica lui Dumnezeu. De îndată ce energia de-viață-dătătoare a lui Dumnezeu ne-a atins și trezit inima, ne sârguim să credem în Domnul așa cum El Însuși așteaptă de la noi, deplin încredințați că „dacă nu credem că El este [Cel ce este] vom muri în păcatele noastre”⁸.

⁶ Iac. 2, 19.

⁷ Gal. 5, 6.

⁸ Cf. In 8, 24.

Așadar, țelul nostru este credința cea adevărată, care nu este un concept lipsit de conținut, nici o născocire ome-nească prin care ne amăgim pe noi înșine, iar pentru a o dobândi trebuie să ne apropiem de Domnul și să pătrundem în adâncul vieții lui Dumnezeu, ca să ne învățăm tainele Lui. Trebuie să credem că Dumnezeu este Adevărul Absolut al Ființei celei veșnice, că Dumnezeu *este*, că El este *Ființa*. În El sunt reunite două aspecte: Dumnezeu este și Dumnezeu există. Dumnezeu *este* Ființa mai presus de orice cunoaștere și împărtășire. Dar El, de asemenea, *există*, întrucât prin energia Sa intră într-o legătură vie și personală cu fapăturile cugetătoare zidite. Într-adevăr, crezând că Dumnezeu este Ființa, credem că El este Cel ce Este (ὁ Ὄν în greacă), căci El Însuși S-a descoperit pe Sine lui Moise ca „EU SUNT CEL CE SUNT”⁹. În greacă termenul ὁ Ὄν exprimă ambele aspecte: faptul că Ființa dumnezeiască este o stare activă – că El este un Dumnezeu personal – dar și faptul că existența Lui este energia ce izvorăște din Ființa Sa și se revarsă asupra noastră. Atunci când oamenii spun că și-au pierdut credința, ceea ce au pierdut este de fapt această energie a lui Dumnezeu care îi unește cu El, adică harul Lui. Pe scurt, întregul adevăr despre Dumnezeu poate fi exprimat într-o singură frază: Dumnezeu este și există ca Dumnezeu personal Care lucrează. După cum spune Sfântul Apostol Pavel: „...căci cine se apropie de Dumnezeu trebuie să creadă că El este și că se face răsplătitor celor care Îl caută.”¹⁰ El este Judecătorul celor vii și al celor morți.

Conștientizarea acestui fapt marchează începutul credinței noastre. Căutându-L cu stăruință pe Domnul, ne înfățișăm înaintea Dumnezeului celui viu. Deși acesta este numai începutul, am dobândit deja o perspectivă eshatologică: Cel ce a venit va veni din nou și ne va judeca după faptele

⁹ Ieș. 3, 14.

¹⁰ Evr. 11, 6.

noastre. O astfel de credință dinamică aprinde și păstrează vie înlăuntrul nostru năzuința către sfințenie, dorința fierbinte de a ne învrednici, și noi, în Ziua cea Neînserată a Împărăției Sale să vedem Fața lui Dumnezeu, care este fericirea veșnică a tuturor sfinților. Așadar, credința cea dintâi întoarce fața omului către Dumnezeu cel viu și îl trezește la viața cea adevărată. El recunoaște acum că Dumnezeu este singura realitate adevărată și acceptă adevărul tuturor tainelor credinței. De acum înainte pașii îi sunt călăuziți de poruncile Evangheliei, căci a pus un început nou a cărui piatră de temelie este cuvântul lui Dumnezeu.

Ca și creștini, noi credem într-un Dumnezeu viu și personal și nu într-un fel de zeitate îndepărtată și egoistă care este cufundată în contemplarea de sine și nu poate intra în comuniune cu ființele create. Pentru noi, dovada existenței lui Dumnezeu este energia Sa, harul Său, prin care ne împărtășim de viața Lui. Oricât de plin de îndoieli ar fi omul, de îndată ce harul Domnului se atinge de inima lui, toți norii se risipesc și înlăuntrul său începe să lucreze dumnezeiasca viață, care nu este din lumea aceasta și căreia nici un gând omenesc nu îi poate sta împotrivă. Credința de început îl întoarce pe om cu totul către Ziditorul său, pune stăpânire pe inima lui și sădește în el frica lui Dumnezeu.

Frica Domnului este cea care ne ajută să ne descoperim adâncul inimii. Sfânta Scriptură vorbește despre „inima adâncă”¹¹ a omului, spre care se îndreaptă neconținut cercetarea lui Dumnezeu. La întrebarea lui Iov: „Ce este omul că l-ai mărit pe el?”¹², Sfânta Scriptură dă următorul răspuns: omul este o *ființă* pentru Dumnezeu¹³. Omul a cărui inimă

¹¹ Cf. Ps. 63, 7 în versiunea diortosită după Septuaginta, redactată, annotată și tipărită de I.P.S. Bartolomeu Valeriu Anania, Ed. Renașterea, Cluj-Napoca, 2009.

¹² Iov 7, 17, Ed. Sfântului Sinod, București, 1914.

¹³ Cf. Iov 7, 20. Gr.: κατεντευκτης θεοῦ.

a devenit ținta cercetării dumnezeiești va sta înaintea Domnului și va vorbi cu El „de la egal la egal”, mijlocind pentru mântuirea întregii lumi, întrucât Domnul Însuși l-a învrednicit de o asemenea cinste. Dumnezeu dorește această egalitate în relația Sa cu omul; pentru El omul nu este doar o ființă căreia i-a dat viață, ci „chipul” Lui, egalul Lui, cu care poate intra în dialog.

Întreaga Scriptură ne dă mărturie de faptul că Dumnezeu se adresează omului ca unui egal al Său. „Oricine va mărturisi pentru Mine înaintea oamenilor, mărturisi-voi și Eu pentru el înaintea Tatălui Meu, Care este în ceruri,”¹⁴ le spune Hristos ucenicilor Săi. Dacă prin harul Duhului Său intrăm într-o relație personală cu Domnul, atunci vom mărturisi *pentru El*, nu atât prin cuvinte, cât mai ales printr-o simțire vie a prezenței Sale înlăuntrul nostru. Căci El a pătruns în inima noastră și acolo mărturisește mântuirea prin harul Lui. Sfântul Siluan întărește acest adevăr minunat atunci când spune că Duhul poartă în sufletul omului mărturia mântuirii.¹⁵

Un alt exemplu care adevărește că Dumnezeu ni se adresează ca unor egali ai Săi este cuvântul Lui: „De veți ierta oamenilor greșelele lor, ierta-va și vouă Tatăl vostru Cel ceresc.”¹⁶ Această egalitate se vedește și în Rugăciunea Domnească: „Și ne iartă nouă greșelele noastre, precum și noi iertăm greșelilor noștri.”¹⁷ La prima vedere, refuzul Domnului de a ne ierta ar putea părea aspru; dar dacă ne gândim că El este Dumnezeu cel veșnic și Făcătorul a toate, iar noi suntem numai făptura mâinilor Sale, atunci vedem cât de inegal este de fapt acest raport: Dumnezeu este negrăit de milostiv în judecata Lui!

¹⁴ Mt. 10, 32.

¹⁵ Vezi Arhimandritul Sofronie, *Cuviosul Siluan Athonitul*, trad. Ierom. Rafail Noica, Ed. Reîntregirea, Alba-Iulia, 2009, pp. 312, 317, 326-327, 342, 412, 452, 482, 531.

¹⁶ Mt. 6, 14.

¹⁷ Mt. 6, 12.

Dumnezeu dorește cu adevărat ca omul să fie egalul Său, asemănarea Sa, de aceea Își îndreaptă neconținut privirea către el și caută adâncul inimii lui. Domnul vrea ca inima omului să dobândească „o simțire duhovnicească și dumnezeiască”¹⁸, căci numai viața duhovnicească lăuntrică, iar nu simpla exercitare a facultății gândirii, ridică existența omului mai presus de cea a dobitoacelor necuvântătoare. Poate că gândirea rațională ne deosebește de acestea, dar dacă ea slujește numai bunăstării noastre materiale, trupești, atunci nu depășim cu mult nivelul unui animal care trăiește potrivit instinctelor. Dacă viața noastră lăuntrică se irosește în grijile lumii acesteia, ea va sfârși, cu siguranță, împreună cu trupul în mormânt. Chemarea noastră este însă mult mai înaltă: Dumnezeu dorește ca inima adâncă a omului să cunoască simțirea vie, duhovnicească și dumnezeiască a prezenței Sale. Iar când omul devine conștient de această mare comoară ascunsă în inima lui, atunci o frică sfântă, dumnezeiască, se pogoară asupra sa.

De îndată ce această frică sfântă pune stăpânire pe inima noastră și începem să simțim energia dumnezeiască datătoare de viață, intrăm într-o legătură personală cu Dumnezeu Care S-a descoperit pe Sine ca Persoană, Dumnezeu-Tatăl, Dumnezeu-Fiul și Dumnezeu-Duhul Sfânt. Acest eveniment covârșește orice închipuire omenească. Cei de altă credință ar putea obiecta: „Nu înțelegem creștinismul. Cum poate el susține că Dumnezeu este în același timp și Unu și Trei? Religia noastră este mult mai logică: ea afirmă că Dumnezeu este unul, că este atotputernic, atotștiutor, ș.a.m.d.” Acuzând însă creștinismul ca fiind illogic, ei recunosc de fapt natura revelată a credinței noastre și, prin urmare, adevărul ei. Adevărul revelat nu se supune logicii omenești, fiind mai presus de aceasta. Într-adevăr, cum pot oare accepta acești oameni o definiție a credinței care este

doar produsul minții omenești? Afirmând caracterul logic al credinței lor, ei nu fac decât să-și discrediteze propria religie, arătând că este lipsită tocmai de elementul ce-i conferă statutul de revelație dumnezeiască.

Intrând în comuniune cu Dumnezeul personal și nădăduind în Cel a Cărui ființă și fire sunt de neajuns, de necuprins cu mintea, de neatins, Îl vom sili să Se pogoare El însuși la noi și să ne cerceteze cu harul Său cel nesticăcios și veșnic, cu energia Sa necreată care izvorăște din însăși Ființa Lui. În acest chip Dumnezeu înlătură prăpastia dintre ființa Lui nezidită și veșnică și făpturile Sale înțelegătoare mărginite.

Dumnezeu caută neobosit inima omului. Acesta însă, folosindu-și greșit libertatea, s-a făcut rob patimilor și nu mai îngăduie harului dumnezeiesc să pătrundă în inima lui și să-și facă sălaş într-însa. Cu toate acestea, păcatele noastre nu cântăresc nimic înaintea milostivirii lui Dumnezeu. În ochii Lui ele sunt ca praful pe care îl poate șterge într-o clipă. De îndată ce frica Domnului pune stăpânire pe inima noastră, începem să înțelegem că fără harul lui Dumnezeu nu suntem în stare să cultivăm o legătură adevărată cu El.

Astfel începe „aventura” noastră cu Dumnezeu, o aventură tainică și nespus de creativă. Omul înțelege acum că unicul și supremul țel pentru care a fost creat – adevărata lui menire – este unirea cu Ziditorul său și că acesta a fost gândul cel mai înainte de veci al lui Dumnezeu pentru întreg neamul omenesc. Această legătură cu Domnul îl silește însă să se desprindă de tot ce este pământesc, văzând că alipirea pățimașă față de lucrurile acestei lumi îl împiedică să ajungă la limanul mântuirii. Știe că încă nu se poate uni cu Dumnezeu, de vreme ce „în cetate nu va intra nimic pângărit”¹⁹. Înțelege că dacă vrea să se mântuiască trebuie să caute sfințenia, „fără de care nimeni nu va vedea pe

¹⁸ Cf. Pilde 15, 14 (Gr.: νοερά καὶ θεία αἴσθησις).

¹⁹ Apoc. 21, 27.

Domnul²⁰. Pentru aceasta el investeste toți talanții cu care l-a înzestrat Dumnezeu în această viață pământească, neascunzând nimic în pământ, ca să-i înmulțească de treizeci, de șaizeci, ba chiar de o sută de ori, de este cu putință.²¹

Atunci i se dă omului să cunoască cel de-al doilea chip al credinței, pe care îl putem defini pe scurt ca „nădejde împotriva oricărei nădejdi”²². Când nu mai găsim în noi înșine nici o nădejde de mântuire, atârnăm totul de mila lui Dumnezeu și ne punem încrederea în Acela Care singur are puterea să învie și morții. Pildă vrednică de urmat ne este Sfântul Apostol Pavel, care mărturisește că Dumnezeu a îngăduit să ajungă în pragul morții ca să învețe „să nu-și pună încrederea în el însuși, ci în Dumnezeu, Cel ce înviază pe cei morți”²³.

Omul care își agonisește o astfel de credință atât de bineplăcută lui Dumnezeu sporește mult în viața duhovnicească. Domnul nu întârzie să-i răspundă și legătura cu El se întărește și se adâncește tot mai mult. O rugăciune des întâlnită în psalmi și în alte slujbe ale Bisericii – de pildă în slujba Miezonocticii – este: „Al Tău sunt eu, mântuiește-mă”²⁴. Însă, ca să putem rosti aceste cuvinte, trebuie mai întâi să-L încredințăm pe Dumnezeu că suntem ai Lui, trăind potrivit acestei credințe harice.

Credința harică este strâns legată de „deznădejdea harică”²⁵. Această deznădejde este singura cale adevărată

²⁰ Evr. 12, 14.

²¹ Cf. Mc. 4, 8, 20.

²² Cf. Rom. 4, 18.

²³ Cf. II Cor. 1, 9.

²⁴ Ps. 118, 94.

²⁵ Tradusă în românește și ca „binecuvântata deznădejde”. Vezi Arhimandritul Sofronie, *Vom vedea pe Dumnezeu precum este*, trad. Ierom Rafail Noica, Ed. Sophia, București, 2005, p. 94 și Arhimandritul Sofronie, *Despre rugăciune*, trad. Pr. Prof. Teoctist Caia, Ed. Publistar, Mănăstirea Lainici, 1998, p. 74.

spre nădejdea mai presus de orice nădejde, căci ea ne dă puterea să riscăm totul pentru a fi bineplăcuți lui Dumnezeu.

În Sfânta Scriptură întâlnim nenumărate pilde ale acestei credințe harice, una dintre cele mai impresionante fiind cea a Patriarhului Avraam. Despre el se spune că a crezut în „Dumnezeu Care înviază morții și cheamă la ființă cele ce încă nu sunt”²⁶. Atât de puternică era credința lui, încât „împotriva oricărei nădejdi el a crezut cu nădejde”²⁷. Este foarte important să înțelegem credința lui Avraam, pentru că el este părintele tuturor aceluia care au crezut în Dumnezeu. În primul rând, Avraam a crezut în Dumnezeu ca Domn al Vieții, Care printr-un singur cuvânt cheamă toate dintru neființă la ființă și înviază pe cei morți. În al doilea rând, el a crezut și a nădăduit în Domnul atunci când, potrivit judecății omenești, nu se mai întrevedea nici o nădejde. Nădejdea lui Avraam era așadar adevărată, fiindcă se întemeia pe credința din toată inima, care nu era simpla acceptare rațională a tainei puterii lui Dumnezeu. Această credință i-a înсуflat o convingere lăuntrică adâncă ce i-a dat puterea să se predea cu toată ființa cuvântului lui Dumnezeu și să-și încredințeze întreaga viață în mâinile Lui.

Prin credința sa desăvârșită, Avraam s-a îndreptat înaintea lui Dumnezeu, devenind astfel părintele tuturor credincioșilor. Când Dumnezeu i-a poruncit: „Leși din țara ta, din rudenia ta și urmează mie”, Avraam nu a întrebat unde avea să meargă. Domnul l-a chemat: „Vino în țara pe care ți-o voi arăta Eu”²⁸, fără să-i spună însă care este țara aceea. Avraam îl iubea pe Dumnezeu din toată inima lui. Fără să pună vreo întrebare, fără să se îndoiască, el l-a urmat în desăvârșită ascultare și credință nestrămutată, nădăduind în fiecare cuvânt al Său. Apoi Dumnezeu i-a făgăduit că va

²⁶ Rom. 4, 17.

²⁷ Rom. 4, 18.

²⁸ Cf. Fc. 12, 1.